

ՄՇԱԿ

Յարեան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբ.
Աւանձին համարները 7 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».

կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1896 ԹԻԱԿԱՆԻՆ

24-րդ ՏԱՐԻ

24-րդ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն գիրքով, նոյն պրօգրամայով և նոյն ուղղու-
թեամբ: Մեր ստանում ենք սեփական հեռագիրներ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱՆՈՒՄ Է

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տաճար
մէջ և տաճար ամսականը՝ 9 ր., ինչ և ութ ամսականը՝ 8 ր., եօթ ամսականը՝ 7 ր., վեց ամսականը՝ 6 ր.,
հինգ ամսականը՝ 5 ր., չորս ամսականը՝ 4 ր., երեք ամսականը՝ 3 ր., երկու ամսականը՝ 2 ր., մի ամսա-
կանը՝ 1 րուբլի:

«ՄՇԱԿ» գրվել կարելի է ԽՐԱԿԱՆԱԿԱՆ (Բաղարայան և Բարձրակայան փողոցների միջև):
Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներէ «ՄՇԱԿ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և
ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ», իսկ
արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Открыта подписка на 1896 годъ на газету

„КАСПІЙ“

(XVI годъ изданія)

Въ 1896 году „Каспій“ будетъ выходить въ Баку ежедневно, кромѣ дней послѣ-
днихъ праздничныхъ, по прежней программѣ газеты литературной, общественной и политической,
съ обширнымъ нефтянымъ отдѣломъ.

Подписная цѣна:

Съ доставкой: на 12 мѣс.—7 р., на 11 мѣс.—6 р. 50 коп., на 10 мѣс.—6 р., на 9
мѣс.—5 р. 50 коп., на 8 мѣс.—5 р., на 7 мѣс.—4 р. 50 коп., на 6 мѣс.—4 р., на 5 мѣс.—3
р. 50 коп., на 4 мѣс.—3 р., на 3 мѣс.—2 р. 50 коп., на 2 мѣс.—2 р. и на 1 мѣс.—1 р.

Съ пересылкою: на 12 мѣс.—8 р. 50 коп., на 11 мѣс.—7 р. 50 коп., на 10 мѣс.—7 р.
на 9 мѣс.—6 р. 50 коп., на 8 мѣс.—6 р., на 7 мѣс.—5 р. 50 коп., на 6 мѣс.—5 р., на 5 мѣс.—4
р. 50 коп., на 4 мѣс.—4 р., на 3 мѣс.—3 р., на 2 мѣс.—2 р. 50 коп., и на 1 мѣс. 1 р. 50 к.

За границу: на годъ 13 руб. на 1/2 года 7 руб.

Допускается разсрочка платежа подписныхъ денегъ на слѣдующихъ условіяхъ:
при подпискѣ вносится не менѣе 3 руб. городскими и 4 руб. 50 коп. иногородними
подписчиками; затѣмъ 15 февраля—2 р. и 15 марта—2 руб.

Иногородніе адресуютъ свои требованія: въ Баку, въ редакцію газеты «Каспій».
Подписка принимается: въ Баку—въ конторѣ газеты, Армянская улица, домъ Красильни-
кова; въ Тифлисѣ—въ «Центральной книжной торговлѣ»; въ Кутаисѣ—при книжномъ магазинѣ
братевъ Чиладзе, противъ собора, на Тифлисской ул., собственный домъ; въ Батумѣ—при книж-
но-газетномъ агентствѣ М. Николадзе; въ Елисаветполѣ—у Г. А. Албтауэна, при его торго-
вѣ аптекарскими товарами; въ Москвѣ—въ конторѣ Метцль; въ Н.-Новгородѣ—въ Рождествен-
скомъ газетномъ кіоскѣ, и во всѣхъ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ столицъ и провинцій.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԵՆԵՐԻՅՑ

Վերջին տարիները մեր գրականութիւնը շատ
զբաղվեց ամուսնական խնդիրներով, որոնց մէջ
է և ապահարզանը կամ ամուսնալուծութիւնը: Ա-
ռաջին անգամ ձայն բարձրացրին ապահարզանի
օգտին այն մարդիկ, որոնք պահանջում էին ըն-
թրօրներ եկեղեցական վարչական օրէնքների
մէջ, որոնց զաւանթութեան հիմքն այն էր, թէ
օրէնքները սահմանվում են մարդկանց համար և
պիտի նպատակ ունենան ծառայել նրանց բա-
րօրութեան, յարմարվելով կեանքի անխուսափե-
լի պահանջներին, բաւարարութիւն տալով ժա-
մանակի ուղուն, հասկացողութիւններին: Այդպիսի
մարդկանց դէմ դուրս եկան, ինչպէս բնա-
կան էր սպասել, նրանք, որոնք ամեն ինչ կա-
տարեալ են համարում գոյութիւն ունեցող կար-
գերի մէջ, որոնք որ և է բարեփոխութիւն եկե-
ղեցական վարչական գործերի մէջ ընդունում են
սրբապաշտութիւն, հիմքեր փորձով, քանի որ մի
գործ: Սրանց կողմն էր դարձել իմաստութիւնը,
որ տալիս էր վիճելու առատ նիւթ, առաջ էր
բերում աստուածաբանական, իրաւագիտական
կնճռոտ հարցեր: Ապահարզանը կղերական կու-
սակցութեան կողմից հրատարակվեց անկարելի
մի բան: Որովհետեւ գրածը, աւանդականը, հինը
այդպէս էր տրամադրում: Մինչև իսկ ապահար-

զանի խնդիր յարուցանելը համարվեց անմու-
թիւն:

Իսկ կենսը, իսկ նրա պահանջները, հարց-
նում էին ամուսնական խնդիրների մէջ ընթրօ-
րների կողմնակիցները:

Այդ հարցին ուղղակի պատասխանելուց խու-
սափում էին կղերականները: Եւ ինչ կարող էին
նրանք տեսնել: Հաշտեցնել իրականութիւնը գրա-
ծի, աւանդածի հետ անկարելի էր, հետեւաբար
իրականութիւնը աչքից գցելու մի բան էր: Հե-
տաբեր էր այդ հայեցակէտը: Նրան բաւական
որոշ գծերով ձևակերպում է վենետիկի «Բաղ-
մալկը», որ վերջերս բանակրու էր վարում
Կ. Պօլսի «Հայերնիք» դէմ՝ ապահարզանի առի-
թով: Պատասխանելով վերջինիս այն կէտում,
որ յօշափում է իրական կեանքի պահանջները,
կաթօրիկ հայերի հինաւորեց ամսագիրը (1895
օգոստոս, էր. 365) նախ վրդովում է, որ եկե-
ղեցական օրէնքների մեկնող են հանդիսանում
աշխարհականները և ապա առում է ժողովրդի
մասին. «Իբրև թէ ասներն ըսէին զլուսնի մեկը
ուր կուգէր, հոն պարտիս առաջնորդել մեզ»:
Կղերականութեան այս հայեացքը հին է, պատ-
մական: Պատմութիւնը շատ և շատ անգամ է
դատաւարտել այդ միտքը, դատաւարտել է
այնպիսի խոշոր փաստերով, ինչպէս են Լիւ-
ստեր, կրօնական արեւմտահայութիւններ, ինկվի-
զիցիա և այլն: Նրանք, որոնք այդպիսի մեծ
բողոքներ յարուցին կղերականութեան yeto-նե-
րի դէմ, շատ լաւ գիտէին, որ բրիտանական
կրօնը եկեղեցուն և ժողովրդին չէ տուել զլիսի
և ոտները նշանակութիւն: Եկեղեցին—դա ժողո-

ՌՈՎԱՆՈՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բնդհանուր գրադիտութիւն. վրաց մամուլը
Մահմետականներ և քաղաքային ինքնակառու-
թիւնը.—ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ամօթ է. Դար-
ձեալ մի դաս ուսու իրաւարմաներին. Արհես-
տագիտական կրթութեան ժողով Մոսկւայում.
Նամակ Նուխուց. Նամակ Ախալքալաքից. Նա-
մակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան.
Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վեր-
ջին տեղեկութիւններ. Նամակ Թիւրքիայից. Նա-
մակ Պարսկաստանից. Կիւի փողով.—ՀՆԱՍԻՐԱ-
ՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.
Գրական երկովքներ:

ԸՆԳՀԱՆՈՒՐ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր և պարտաւորական գրադիտու-
թիւն մտցնելու մասին ահա մի քանի
տարի է, որ խօսվում է Ռուսաստանում:
Անցեալ տարի նոյն իսկ լուր տարածվեց,
որ այդ խնդրի գրական լուծումը մօտ է
իրագործութեան: ձիշը է, այդ մեծ գործը
գլուխ բերելու համար անհրաժեշտ են ա-
հագրի գրամական միջոցներ, տասնեակ մի-
լիոններ և լուրջ պատրաստութիւններ.
սակայն դժուար չէ ապացուցանել, որ զը-
րագիտութեան տարածումը պէտք է այն-
պիսի մեծ և անասհման փրկարար հետե-
ւանքներ ունենայ, որ այդ ծախսերը յետ
կը ստացվին մեծ տոկոսով, առաջ բերելով
ժողովրդի զարգացման մէջ անթիւ բարե-
փոխութիւններ:

Կրթական գործի ներկայացուցիչները,
որոնք ժողոված էին նորերս Մոսկւայում,
նորից յարուցին և քննեցին այդ խնդիրը:
Ամբողջ պետութեան զանազան կողմերից
մի տեղ համախմբված մանկավարժներ,
տեխնիկներ, դիւլաւտեսներ, հրապարա-
կախօսներ միաբերան վկայում էին, որ ժա-
մանակ է ժողովրդական տղիտութեան
դէմ կռիւ բանալ ամենալուրջ կերպով,
արշաւանք սկսելով պետական և ժողովր-
դական միահամուռ ոյժով:

Ժողովուրդը չունի դիտութեան պաշար,
լի է նախապաշարմունքներով, մշակում է

վտար է. եկեղեցական վարչութիւնը—դա այն
հաստատութիւնն է, որ նշանակված է ժողովրդի
համար և պիտի կատարէ ոչ թէ իշխող, հրա-
մայողի դերը, այլ մի հովուի պաշտօն, հովիւ,
որ իր անձը տալիս է իր հօտի համար, աշխա-
տում, աքնում է նրա բարօրութեան համար:

Գրիտոնէութեան այդ վեճ սկզբունքը մո-
ռացված է: Եւ հէնց այդ է պատճառը, որ երբ
իրական կեանքի մէջ հասունանում, սուր կեր-
պարանք է ստանում մի հարց և պահանջում է
կանոնաւոր ու արդար լուծում, փոխանակ մի
լուրջ ուղարկութեան, փոխանակ մի անձա-
նուէր հովուի օրոտացաւութեան, լավում է սառն
ու չոր լուր կարեւորը: Եւ ինչ է դուրս գալիս
այդ տեսակ յարաբերութիւնից: Միւս մի և
նոյնը. ժողովուրդը, նա, որ ապրում է, տանջ-
վում է, կազմակերպում է կեանքի մէջ այնպիսի
զրուցիւններ, որոնք դէմ են ընդունված, գրած
կանոններին, բայց de facto իրական են, օրինա-
կան են, եթէ ոչ իրաւաբանական տեսակէտից,
գոնէ այն հասկացողութիւնների տեսակէտից,
որոնք մշակվում են այդպիսի հանգամանքների
մէջ:

Այդպէս է և ապահարզանը:

Դա մեր գրականութեան մէջ տեղ է բռնել
իբրև կենսական մի վերին ստորիմանի կարեօր
հարց: Դա մի պահանջ է, որ սպասում է իր
լուծման: Եւ մինչդեռ օրեցօր աւելի և աւելի
խիստ կերպարանք է ընդունում, այնտեղ զլուս-
նեքը առում են ոտներին. հանգարտ մնացէլ,
հաշտվեցէր, եղալ տարբէ: Պատճառը: Ահա մեկ
նութիւնների ահագին հատորներ, ահա Շնորհա-

լի հողը և առաջ է տանում արհեստը
առանց կարեւոր կատարելագործութիւննե-
րի. նա ենթակայ է անթիւ հիւանդու-
թիւնների, զրկանքների, մի խօսքով, նա
աղքատ է մտաւորապէս և նիւթ ա-
պէս: Պէտք է շուտով օգնութիւն հասցնել
նրան բոլոր միջոցներով: Իսկ այդ միջոցնե-
րի մէջ առաջին տեղերից մէկն է բռնում
զրազի տուութեան, սկզբնական կրթու-
թեան ընդհանրացումը, նրա պաշ-
տաւորական դարձնելը իւրաքանչիւր
մարդու համար պետութեան մէջ:

Ներկայումս կառավարչական շրջաննե-
րում շատ նպատաւոր արամադրութիւն է
տիրում կրթական գործի վերաբերութեամբ:
Միմիայն խմբագրութեան համակրութեամբ են
վերաբերվում զարգացնելու բազմաւոր: Բո-
լոր մանր փորձերի և մասնաւոր ջանքերի
պսակը կը լինէր ընդհանուր գրադիտու-
թեան խնդրի լուծումը, որի մասին հարց
է յարուցված թէ միմիայնութեան մէջ,
թէ գեմալմաների շրջանում, թէ դիտա-
կան ընկերութիւնների և հաստատութիւն-
ների նիստերում և թէ մամուլի լայնածա-
ւալ աշխարհում:

Եթէ կայ մի ուժեղ, յաղթական դէպք,
որ կարելի է ապա մի ժողովրդի, մի աղ-
ղութեան ձեռքը—դա ընդհանուր գրա-
դիտութիւնն է, որի ներկայ դարում
Կա է այն միջոցը, որով քաղաքակրթու-
թեան արդիւնքը, գիտութիւնը և արհեստ-
ները տարածվում են ընդհանրութեան մէջ,
և այդպիսով գրահատում մարդուն իշխել
բնութեան խոչընդոտների վրա:

ՎՐԱՅ ՄԱՍՈՒՐ

Շատ անհաճելի է մեզ արձանագրել, որ
այժմ «Московскія Вѣдомости» լրագիրը
իր հակահայկական յարձակումների
համար նիւթ է գտնում ոչ թէ իր «երե-
ւելի և աներևոյթ» թղթակիցների հիւան-
դոտ, զրուցված ֆանտազիայի մէջ, այլ մեր
հարեան վրաց հասարակութեան մամուլի
էջերում:

Լի Տաթևացի, Ոսկեբերան, Բարեւոյ և այլ հա-
բեր ու մի հայրապետ:

Եւ այնուհետեւ կրեւր նստում է հոգեւոր ա-
տեաններում, սրտի անդադարութեամբ, առանց
մարմնի վնասում է ամուսնական ողբալի դատե-
րը: Քանիսն են նրանք, որտեղ չեն պատահում
և ինչ ու ինչ կերպարանքներ ունեն: Ամեն
տեղ, ուր որ գնում ես, ամեն մի հեռու, մո-
ռացված անկիւնում, ամեն մի միջնախոյանում—
թէ «բոլոր գիւղացու շրջանում, թէ քաղաքում,
վերջապէս ամեն մի թիւղ հողի վրա, ուր ապ-
րում է մարդը, կայ այդ պատմութիւնը: Անթիւ
են այն դէպքերը, երբ ամուսնական դժուրը
չարժեքայն ապրում, խորովում է ոչ միայն երկու
ամուսնիկներին, այլ և ամբողջ ընտանիքը: Բայց
քիչ չեն պատահում և ամուսնալուծ մարդիկ ու
կանայք: Ապահարզանը իրապէս գոյութիւն ու-
նի, բայց ձևականութիւններով չէ օրինականա-
ցած: Տղամարդը դուրս է անում իր կնոջը, բե-
րում է անպսակ մի կին, ապրում է նրա հետ:
Թէ և գրված են եկեղեցական պատիժներ, բայց
դրանք մաղի չափ արեւելք դառնալ չեն կարո-
ղանում: Եւ ինչպէս կարողանան: Մեզ ծանօթ է
մի այսպիսի դէպք: Նոր պատկած մի տղամարդ
ուղում է իր կնոջ պատիւը ծախել մի թուրքի:
Կինը իմանում է այդ, դիմադրում է, բայց ի-
զուր, ինչ է միտում նրան անել: Կամ պիտի լսէ
«Բաղմալկը» խորում (էր. 372), իր զուգահե՛
ւայն նուիրական խոստման գործի իրենց պսակ-
ման ժամանակ կատարել են «սրբազան սեղա-
նոյն առջև» բոլոր կենաց մէջ յօտարութեամբ
տանելու միմեանց վշտերն ու տառապանքները:

Մենք, և մեզ հետ միասին ամբողջ հայոց և ուսուցող ինտելիգենցիան վաղուց ընտելացանք Մոսկվայի և Պետերբուրգի խառնարանի լրագրողների ատելի, անմիտ և անհիմն հայհոյանքներին և աղմուկներին, այլ ևս ոչ ոքի չէ զարմացում ոչ մի հայհոյանք, ոչ մի ինտելիգենցիա, որ ապագրվում է այդ մամուլի էջերում: Բայց այդ ընդհանուր «ընտելացման» մեջ անգամ մի առանձին, անխորժ, տխուր ապաւորութիւն է թողնում այն նոր փաստը, որ այդ տեղի ինտելիգենցիաների և յարձակումների համար այժմ նիւթ մատակարարողը վրաց մամուլն է, յատկապէս իշխան ձափձափաձէի խմբագրութեամբ հրատարակվող «Իվերիա» լրագրիւր:

Մենք այն կարծիքի ենք, որ իշխան իշխան ձափձափաձէն չէ պատկանում վրաց ինտելիգենցիայի այն «թիթեռնափայլ» խմբին, որոնք իրանց արիւնասիրտների երջանկութիւնը որոնում են նեղ-ազգայնական ձգտումների, և հարեան ազգերի հետ կուսակցութեան մեջ, և այդ պատճառով մեզ միանշանակապէս ապշեցնում է այն փաստը, որ «Իվերիայի» էջերում լայն են տեսնում հայոց հասարակութեան դէմ ուղղած յոգուածներ և լուրեր, և այդ էլ այն աստիճան ծայրահեղ, որ հրճուանք է պատճառում Մոսկվայի յետադէմ լրագրողներին...

Ուրեմն կրկնենք մի անգամ և այն տարրական ճշմարտութիւնը, որ այդ տեսակի մի և նոյն երկրի, մի և նոյն պետութեան մեջ ապրող ազգերի փոխադարձ ատելութիւնը գրօշի օգուտ չէ կարող տալ ոչ պետութեանը, ոչ այս և այն ազգին:

Մեզ թւում է, որ այդ տարրական ճշմարտութիւնը շատ լաւ է հասկանում «Իվերիայի» խմբագիրը, և այդ պատճառով մենք չենք կորցնում մեր յոյսը, որ նա կը փակի իր լրագրի էջերը այն տեսակ խախտման, վնասակար, և նոյն իսկ փաստաւոր մտքերի համար, որոնք շատ-շատ կարող են զրաւել լինել միմիայն երեսաների և այսպէս կոչված «թիթեռնափայլների» համար:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՔԱԼԱՔԱՅԻՆ ԻՆՌԵՆԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

II

Ամենալաւ օրէնքը որ և է պետութեան մեջ կարող է բոլորովին փչանալ և նոյն իսկ փնասակար դառնալ վատ, անընդունակ և տղեն գործադրողների ձեռքում:

Կատաստանական օրէնքները երբեք չեն կարող իրաւորձել իրանց հիմնական նպատակը—վերականգնել ոտնակոխ եղած արդարութիւնը, ճշմարտութիւնը, պատժել և

և արատաւորէ իր մարդկային պատիւը, կամ թէ պիտի թողնէ այդ անբարոյական մարդու շրջանը և հեռանայ, լաւ իմանալով որ դրա համար պիտի կրէ խիստ պատիժներ: Ինչպէս կարող ենք մեղադրել այդ կնիւթ, եթէ նա ոչ ինչ է համարում պատիժները, որպէս զի պաշտպանէ իրան, չը խլի մարդայնականութեան ցեխի մէջ: Այժմ առաջանում է անողորմ հարցը. նա թողեց ամուսնուն և դուր զատապարտում էր նրան յաւիտեան անաւուսին մնալ, բայց ինչու, որն է նրա մեղքը... Այս միայն մի դէպք է: Բայց դեռ քանի-քանի կերպարաններ ունի ամուսնական անհաւատարմութիւնը: Թող նենք նոյն իսկ անհաւատարմութիւնը: Վերցրէք մի հասարակ, առօրեայ երևոյթ, որ կրկնվում է հարիւր անգամ և հազար տեղ: Ամուսնութիւնից յետոյ տղամարդ ու կին չեն կարողանում միասին ապրել. չը կայ համաձայնութիւն, չը կայ միաբանութիւն: Դա կացութիւն չէ, այլ կատարեալ դժոխք: Ի՞նչ անեն: Քահանան խրատում է, բարեկամ ու ազգական յորդորում են յաղաղ մնալ, հաշտվել: Բայց սրտի բռն է, այդ խրատները չեն համոզում ոչ մէկին: Ասում են ամուսնիները միմեանց, շատ անգամ այդ ատելութիւնը քրեական յանցանքներ է առաջացնում. քանի քանի դժբաղդ դէպքեր են տեղի ունեցել, բայց ո՞վ է նրանց կշռել ու գնահատել: Հարցնում ենք. միթէ քրիստոնէական կրօնը, նա, որ աղատութեան, հաւատարմութեան մայրն է, կարող է այդ տեսակ մի ամուսնական դժոխքի հիմք համարվել:

Մենք երբեք չենք վերջապէս, եթէ չարունակենք օրինակներ և դէպքեր բերել ու վերլու-

հալածել յանցանքը, արդար, անաշու, անկողմնակալ դատաստան անել, որքան էլ այդ օրէնքները գեղեցիկ, իդէալական լինեն, եթէ այդ օրէնքի պաշտօնականները, գործադիրները կը ղեկավարեն կողմնակի, տեղական, ազգայնական և անձնական նկատումներով: Բայց այդպիսի նկատումներով չը ղեկավարվելու և զանազան նախապաշարումներով ազատ մնալու համար, պէտք է կանգնած լինել կուլտուրական որոշ աստիճանի վրա, որոշ զարգացում և կրթութիւն ու ներառ, մշակված մտքի, հոգու և սրտի տէր լինել, իսկ այդ ամենը ձեռք է բերվում միայն ուսման միջոցով: Այդ պատճառով այսօր անհնարին է, որ մի անուսում, անկրթ մարդու յանձնի զատաւորի կամ դատաստանական գործիչի պաշտօնը:

Քաղաքային ինքնավարութեան գործը եթէ մեր երկրում կաղէկալ է ընթացնում և մեր քաղաքների ազգայնականութիւնները չեն վայելում այն բարիքները, որոնք բոլորում են այդ ինքնավարութիւնից, դրա զլխաւոր, եթէ ոչ միակ պատճառն այն է, որ ինքնավարութեան գործադիր մարմինները—գումաները և վարչութիւնները պարունակում են իրանց մէջ բազմաթիւ տղեղատ, անկրթ անբաններ:

Փորձը ցոյց է տալիս, որ այն դուսմանքը, որոնք ունեն իրանց մէջ ուսումնասիրողներին կամ կրթական ցեղ ունեցողներին մեծ կօն ունի դէնտ, միշտ կանգնած են լինում իրանց կուսման բարձրութեան վրա:

Ուսումը, կրթութիւնը երթաղում է ոչ միայն մտքի, այլ և սրտի, հոգու մշակութիւն, ուրեմն որքան մեծ է մի որ և է դուսման կրթական ցեղը, իր ամբողջութեան մէջ, պէտք է ներթափանցի որ այնքան մեծ կը լինի և նրա բարոյական մակերևոյթը, այնքան նա ազատ կը լինի զանազան փնասակար նախապաշարումներից և անձնական կամ ցեղական նեղ ձգտումներից:

Անհրեղիք ճշմարտութիւն է—և այս մենք ասում ենք ոչ պարծնեկոտութեամբ կամ եսասիրութեամբ, այլ բոլորովին օբեկտիվ կերպով, որ, ընդհանրապէս առած, քրիստոնէայ տարրը մեր երկրում, զի՞թ այժմ, անհամեմատ աւելի բարձր է կանգնած թէ մուսուլման և թէ բարոյապէս, քան մահմետական տարրը: Այդ տեսակէտից ըմբռնելով ինչիւր, այն դուսմանը, որոնք բարեկամ կը լինեն կամ ամբողջովին, կամ մեծամասնութեամբ, քրիստոնէայ տարրից, կարող են աւելի իրանց կուսման բարձրութեան վրա կանգնած լինել, քան այն դուսմանը, որոնք մեծամասնութիւնը բարեկամ կը լինի մահմետական ձայնաւորներից: Եւ եթէ քաղաքային ինքնավարութեան գործը դուսմաների

ծել: Այդքան ամենքից շատ գիտէ այդ դէպքերը, որովհետեւ նա է դատաւորը: Հիմա պէտք է իմանալ, թէ ինչպէս է նայում նա այդ անբնական երեւոյթների վրա: «Բազմազան» ցատկոյութեան մի կտոր ունի պատճառ: Յիշուի, ասում է նա, անուրանալի է դաւառաց մէջ ամուսնական վիճակին խղճալի կացութիւնը: Այդքան միայն... Եւ մի որոնք ցատի դարման, խորհրդակցութիւն արմատական միջոցների մասին: «Խղճալի կացութեան» պատճառները լաւ գիտէ կղերը և ձեռքերը լուսայել է յետ կանգնել: Յայտնի է դառնում, որ արդէների պատճառ ոչ այլ ինչ բայց միայն շարժականութիւնը կրօնական դաստիարակութեան և մոռացումն եկեղեցական կարգաց: Այդ եղբայրացութիւնները Միթիւրեան կղերականները գիտէ որտեղից են հանել—«Եկեղեցական հայոց ազգաւոր ջանքի» հրատարակութեամբ: Վէպերից:

Թէ որոնք են այդ վէպերը, մենք չենք էլ հետաքրքրվում իմանալ: Գիտենք միայն այն, որ մեր վէպերը նախ շատ աղքատ են թւում և բովանդակութեամբ, երկրորդ չեն պատկերացնում իրանց մէջ կենքի բոլոր բարեւ, բազմազան կողմերը: Եւ երբ «Բազմազան» յոգուածագիրը շարունակում է իր դատողութիւնները, հիմնված այդ վէպերի վրա, երբ նա յիշատակում է, թէ ինչպէս պատկեր են բուռնութեամբ, ինչպէս ծնողները զրկում են իրանց զաւակներին ամուսնական ազատ ընտրութեան իրաւունքից, շահատիրութեամբ կուրացած կը պատկերի սիրածին հետ կամ կը զրկեն սիրածին, այն ժամանակ միայն հասկանում ենք, թէ ինչ վէպեր են նրանք, որոնք իմաստութեան այդքան

այժմեան կաղմակերպութեամբ—որտեղ դեռ մահմետական տարրը 1/3-ով է երեւան դաւիտ—այնուամենայնիւ փնասվում է կրթված ձայնաւորների մեծ կօնտիքնեւ չունենալու պատճառով, ապա որքան առաւել կը փնասվի այդ գործը, երբ մահմետական, ուրեմն մի աւելի ազէտ և մուսուլմանապէս, բարոյապէս ստոր տարր աւելի մեծ թւով հանդէս դուրս գայ: Սակայն միւս կողմից, կրկնում ենք, մեզ ամենեւին ցանկալի չէ որ մահմետական ազգայնականութիւնը զրկվի իր քաղաքացիական իրաւունքներից և աւելի քիչ իրաւունքներ վայելի, քան քրիստոնէան:

Ուրեմն, ինչ միջոց պէտք է որոնել, որ թէ քաղաքային ինքնավարութեան գործը չը փնասվի, և թէ մահմետական տարրը վայելի իր քաղաքացիական իրաւունքները: Միակ հնարաւոր և փրկարար միջոցը, մեր կարծիքով, կը լինի անպատճառ պայման դնել, որ ընտրողները, քրիստոնէայ և մահմետական, զերադասեն ձայնաւորներ ընտրել կրթական ցեղ ունեցող անձանց, կամ ձայնաւորներից, բայց զղբական ցեղներից, պահանջվի նաև կրթական պատրաստութիւն:

Գուցէ մեզ առարկեն, թէ այդ տեսակ պահանջ անելը մի և նոյն է զրկել մահմետական տարրը իր իրաւունքներից, որովհետեւ նա անկարող է կրթական ցեղ ունեցող ներկայացուցիչներ տալու: Ահա մեր պատասխանը այդ առարկութեան. եթէ մահմետական տարրը այնքան քաղաքացիական աւաքիտութիւն և հասունութիւն չի ունենայ, որ իր ներկայացուցիչներ ընտրի արժանաւոր անձանց, ասանց ցեղի և կրօնի խորութեան, և կամենում է, որ իր ներկայացուցիչները քաղաքային ինքնավարութեան մէջ անպատճառ իրանց լինեն, այն ժամանակ թող նա հետամուտ լինի կրթութեան, ուսում ձեռք բերելու և անկախան վայելելու իր իրաւունքներից:

Չը մոռանանք, որ կրթական ցեղի պահանջը մենք անում ենք անխափ ամենից—մահմետական և քրիստոնէայ տարրներից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա Մ Օ Թ Է

Այդ վերնագրի տակ մարմնական պատժի դէմ ձայն բարձրացրեց և ուսու հռչակաւոր գրող կոմս Լ. Ն. Տոլստոյ («Вѣрж. Вѣдомости») լրագրում: Մենք հարկաւոր ենք համարում ծանօթացնել մեր ընթերցողներին նրա համակրելի, մարդասէր հայեացքների հետ, առաջ բերելով յոգուածի մի քանի կտորները:

Այսպէս են տուել Վենետիկի կղերականներին: Մենք մի ուրիշ անգամ խօսել ենք այդ վէպերի մասին և այժմ կարող ենք կրկնել մեր միտքը: Ճշմարիտ է, կովկասեան հայ վէպը ունէր միայն մի չափ և կաղապար. այն է՝ սէր երկու երիտաւորը հոգիներին մէջ վառ, ինչպէս երկնային կրակ, բայց չընկալաւ արդեւանքներ. ոչ մի դէպքում այդ արդեւանքներ չէր կարելի ունենալ, որովհետեւ վիպագրողի աչքի առաջ մի վերջնական կէտ կար—երկու գերեզմաններ, որոնց վրա պէտք էր ողբալ ծնողական տգիտութիւնը, բարեբաղնութիւնը և այլ այդպիսի աւաքներ: Դա մի և նոյն երգն էր, որ կրկնվում էր հարիւր եղանակով, հարիւր ու մի անուան տակ: Գուցէ այդ վէպերից մի մասը պատկերացնում էր կենքի երեւոյթները, արտաքինը, ձևականը ճշգրտութեամբ, բայց թէ իրանց հիմնական մտքով—անաշու սէրով—նրանք բոլորը հեռու էին իրականութենից, դրա հաստատութիւնը կարելի է գտնել նոյն իսկ այն հանգամանքի մէջ, որ չը կայ ինքնուրոյնութիւն ոչ մտքի, ոչ բովանդակութեան և ոչ էլ հոգեբանական վերլուծութիւնների մէջ: Այդ տեսակ վէպը հեշտ էր արտադրվում, ուստի և շատ էին վիպագրողները: Չափաւորված սէրը—դա երգվում էր անմեղ և այժմ ոչ թէ այն պատճառով, որ իրականութիւնում ոչ թէ այն պատկերում են միակ պատրաստ իդէալական հասկացողութիւնն էր, որ վիպագրողը տալիս էր հասարակութեանը իրեն առաջնորդող սկզբունքը: Սակայն այդ վէպը շուտ մոռացվեց, միանման երգը շուտ յոգնեցրեց և դին չուներ հրապարակում. նրա փոխարեն առաջ եկան կենքի ուսումնասիրութեան իրական պահանջը:

«1820-ական թվականներին, Սիմեոնեան գնդի օֆիցերները, այն ժամանակի երիտասարդութեան ծաղիկը, որոնք մեծ մասամբ մասօններ էին և ապա դարձան զեկալբիստներ, վճռեցին չը գործադրել իրանց զնուած մարմնական պատիժը, և չը նայած այն ժամանակների զինուորական ծառայութեան խիստ պահանջներին, գուցեք առանց մարմնական պատիժ գործածելու էլ շարունակեց մնալ օրինակելի:

«Այսպէս էին նայում մարմնական պատժի վրա կրթված ուսու մարդիկ 75 տարի սրանից առաջ: Անցաւ 75 տարի և մեր ժամանակ այդ մարդկանց թիւները, զէմտովի գլխաւորների պաշտօնով, նիստեր են կազմում ատենաներում և հանդարտ ըննում են հարցեր այն մասին, պէտք է թէ պէտք չէ, քանի հատ հարուած տալ այս ինչ և այն ինչ չափազանց մարդուն, որ յաճախ ընտանիքի հայր է լինում և երեխան նոյն իսկ պատ:

«Իսկ այդ թիւներից ամենաառաջաւորները մասնաժողովների մէջ և զեմտովի ժողովներում յօրինում են յայտարարութիւններ, ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, որ առողջապահական և մանկավարժական նպատակներով ծեծեն ոչ թէ բոլոր մաժիկներին (զիւլայի զատակարգի մարդկանց), այլ միայն նրանց, որոնք ուսում չեն վերջացրել տարրական դպրոցներում:

«Պարզ է, որ փոփոխութիւնը այսպէս անուանված բարձր կրթված զատակարգի շրջանում ահագին է: 20-ական թվականների մարդիկ, մարմնական պատիժ մի ամբողջ գործողութիւն համարելով իրանց համար, կարողացան ունենալ նրան զինուորական ծառայութեան մէջ, ուր նա անհրաժեշտ էր համարվում: Մեր ժամանակի մարդիկ հանդիս գործողութիւն են պատիժը ոչ թէ զինուորների վրա, այլ ուսուցող ժողովուրդի զատակարգներից մէկի վրա և զգուշութեամբ, զիւրապահական ձևերով, մասնաժողովների և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նիստերում, ամեն տեսակ պատճառարանութիւններ և մանուածապատ ուղերձներ ծածկելով, տալիս են կառավարութեան ուղերձներ և խնդրագրեր այն մասին, թէ բողոքով պատժել չէ համապատասխանում առողջապահական պահանջներին և այդ պատճառով պէտք էր, որ սահմանափակվել, կամ թէ ցանկալի կը լինեք որ ծեծեն միայն այն զիւլայիներին, որոնք հասարակ զրադիտութեան դասընթացը չեն վերջացրել և կամ թէ ծեծից ազատ համարվին այն զիւլայիները, որոնց յանցանքները ներկած են Թագաւոր Կայսրի պատկարներին և այլ ժողովների նի

այդ փոփոխութիւնը տեղի է գտել հէնց այն իսկ ժամանակ, երբ նոյն այն դասակարգի մէջ, որին հարկաւոր է համարուում ենթադրել ծեծի զգուշութիւն, կոպիտ և յիմար տանջանքներն, այս 75 տարեկանի մէջ, իսկ մանաւանդ ճորտութիւնից ազատելուց յետոյ վերջին 35 տարեկանի ընթացքում կատարուել է նոյնպիսի մի անգին փոփոխութիւն, բայց միայն հակառակ ուղղութեամբ:

«Այն ժամանակ, երբ բարձր դասակարգը այնքան կոպտացել է և բարոյապէս ցած ընկել, որ օրէնքի մէջ է մտցրել ծեծը և հանդիսաւ դատութիւններ է անում նրա մասին, գիւղական դասակարգի մէջ այնքան բարձրացել է մտաւոր և բարոյական մակերևութիւնը, որ մարմնական պատժի գործադրութիւնը այդ դասակարգի մարդկանց կողմից համարուում է ոչ միայն ֆիզիքական, այլ և բարոյական տանջանք:

(Ար. չարտանակի)

ԴԱՐՁՅԱԼ ՄԻ ԴԱՍ ՌՈՒՍ ԽԱՆՐԱՍԻՏԵՐԻՆ

«Новое Обозрение»-ի մէջ տպւում մի թղթակցութիւնը ցոյց է տալիս, որ «Новое Время», «Московскія Вѣдомости» և այլ զբոսայգի և լրատվական ամսագրեր արհեստաբէր, որն է կովկասի աղբիւրը աղբիւրը ամեն տեսակ ստերով ամբաստանելով, տանջութիւն է պատճառել նաև Գուրիայի նահանգի աշխուժանողներին: Գեղեցիկ էր 17-ին կայացած աշխուժանողների ժողովում աշխուժանողների պարագլուխը խօսեց մի երկար ճառ, ամբողջապէս նուիրած լրագրական զբաղմունքներին:

Ճառագետը կրկնեց նոյնը, ինչ որ ասաց թիֆլիսի նահանգի աշխուժանողների պարագլուխը: Նա չեղանց, որ այդ լրագրիւնները բարձր կատարութիւն տրամադրութեան և հայեաղքների արտայայտիչ չեն: Եւ դառնալով պատմական այն հանգամանքներին, որոնք հարկադրեցին վերադառնալ մտնել Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ, աշխուժանողների պարագլուխը ասաց, որ վրաստանը զօռով նուաճած մի երկիր չէ, այլ իր սեփական կամքով և ցանկութեամբ ինքնուրուի է Ռուսաստանի հովանաւորութիւնը, յոգնած լինելով այն դարաւոր պատերազմներից, որոնք մղուում էին քրիստոնէական թղթակցութիւնների դէմ:

Աշխուժանողների պարագլուխը նկարագրեց և այն մարդկանց բարոյականը, որոնք գրում են այդպիսի զրպարտութիւններ: Դրանք հայրենասէրներ չեն, ասաց նա, որովհետև հայրենասիրութիւնը երբեք չի թող տայ փոխադարձ ատելութեան սերմեր ցանել մի ընդհանուր հայրենիքի անդամների մէջ, այլ ընդհակառակը, պիտի ձգտէ միացնել երկրի բազմազան տարրերը համերաշխութեան, փոխադարձ համակրանքի կապերով:

Մնում է ասել, որ գործերը ղեկավարուում են միայն անձնական շահերով:—Նրանք չեն հանաւոր մեր երկիրը, մեր պատմութիւնը, այլ կամ հնարում են փառաբանել, կամ դատաւարում են եղածները այնպէս, ինչպէս իրանց քառահանգիւն է թելադրում և այդպիսով հասնում են այնպիսի եզրակացութիւնների, որոնք վերաւորում են ամբողջ աղբիւրի պատիւը, հպատակութեան զգացմունքները:

Ի վերջոյ ճառագետը յորդորեց ամենքին ուշադրութիւն չը դարձնել այդ լրագրական զրպարտութիւնների վրա:

Աշխուժանողների ժողովը, ինչպէս հաղորդում է թղթակցիցը, հանութեամբ լսեց այդ ճառը և միանգամայն բաւականացաւ այդ բացատրութիւններով:

Մեր կողմից մենք կարող ենք աւելացնել միայն այն, որ Գուրիայի աշխուժանողներն պարագլուխը յայտնած մտքերն ու հայեաղքները միաբերան ճիշդ և արդար են համարում մեր երկրի բոլոր բնակիչները, բոլոր այն աղբիւրը, համայնքները, որոնք զրպարտութեան, անուր մեղադրանքների առարկայ են դարձել, որոնց հալածելը, վատաբանելը այնքան մեծ հանգիստ է պատճառում ուսումնական մասունքին:

Ազատաց, որ այդ մասունքը հասարակական կարծիքի արտայայտիչը չէ, այդ երեւում է նոյն իսկ այն հանգամանքից, որ գնալով ուսումնական մէջ բաղմունքում են աղբիւր, ճշմարիտ հայրենասէր մարդկանց բողոքները այդ

վատ, մեր ժամանակին, քրիստոնէական ոգուն հակառակ արարքների դէմ:

Չար սերմանողներ կան: Այդ երեւոյթը շատ տխուր, յուսահատական կը լինէր, եթէ նրանց գործերը չօչնչացնէին բարի սերմանողները, մարդիկ, որոնք գիտեն աղբիւրի և ժողովուրդների փոխադարձ եղբայրացեցութեան անգին խորհուրդը:

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՎԱՅԻՆ

Գեղեցիկների 28-ին Մոսկովայում բացվեց արհեստագիտութեան և առհասարակ կրթութեան վերաբերեալ մի ժողով, որ տան օր չարունակ նիստեր ունենալուց յետոյ փակվեց յունվարի 7-ին: Ժողովը բաղմունք էր և յարուցեց ու մշակեց շատ խնդիրներ: Յիշենք ժողովի քննութեան ենթարկված խոշոր խնդիրներից մի ըստինքը:

Յայտնի պրոֆէսոր Էրիսմանի նախագահութեամբ քննվեցին զարգացական առողջապահութեան հարցեր՝ մաքրութեան, մարմնամաքրութեան, օդի, լոյսի մասին և կայացրելներին հետեւեալ որոշումները: 1) Ֆիզիքական կրթութիւնը պէտք է մտցնել իւրեւ պարտաւորական կէտ ուսումնական ծրագրի մէջ: 2) ցանկալի է, որ այդ գործը յանձնվի ուսուցիչներին, ուստի անհրաժեշտ է, որ ուսուցչական սեմինարիաներում այդ առարկան մտցվի իւրեւ պարտաւորական, 3) մարմնի մաքրութիւնը համարել իւրեւ կարեւոր պայման առողջութեան համար, ուստի միջոցներ ձեռք առնել աշակերտներին յանձնել ուղարկելու բաղնիքներ (սաուն և տաք): 4) դպրոցական սենյակների միջոցները, օգտակարութիւնը յարմարեցնել այնպէս, որ իւրաքանչիւր աշակերտ ստանայ բաւականաչափ օդ և լոյս: 5) ուշ դարձնել ձեռնարկների տիպի և տառերի խոշորութեան վրա, որպէս զի աչքի հիւսանդութիւնների առաջ առնված լինի այդպիսով:

Չանազան մանկավարժներ և, ի միջի այլոց, կովկասեան չըձանի հոգաբարձու Նանովսկու առաջարկութեամբ որոշվեց կրթական գործի բարելոման համար շատ օգտուէտ և նպատակայարմար համարել ուսուցչական ժողովը և որ հրաւիրել թէ մի յայտնի ուսումնական չըձանի համար և թէ համառուական՝ զանազան չըձաններ խմբելով միասին:

Գիւղական աղբիւրակութեան էական օգնութիւն հասցնելու համար շատ կարեւոր դասեց ժողովը բաղմունքներ ստորին գիւղատնտեսական զարգացման երկրի թիւը: Այժմ ամբողջ Ռուսաստանում այդ տեսակ զարգացող շատ անապատներում կան: Եւ նրանց զարգացումը կարող է իրականացնել միայն այդպիսի կրթարարներից: Անհրաժեշտ է այդ զարգացող նիւթական միջոցները աւելի լաւ կերպով ապահովել, քան այժմ այդ տեղի ունի և բարելաւել զարգացողներին կից փոքրական աղբիւրների վիճակը և կրթական մասը:

Պրոֆէսոր Ստեբուտը կարգաց մի մանրամասն և հետաքրքրական զեկուրում կանանց գիւղատնտեսական կրթութեան մասին, որ աւելի տեսեց բազմաթիւ նկատողութիւններ: Ժողովը կայացրեց հետեւեալ որոշումները, կանանց գիւղատնտեսական կրթութիւնը համարելով ցանկալի և անհրաժեշտ, բնաւ երկու տեսակ զբոսներ, ստորին՝ գիւղատնտեսական զանազան ճիւղեր դարձնականապէս ուսումնասիրելու համար, և բարձրագոյն՝ ընդհանուր գիւղատնտեսութիւն ուսանելու համար:

Ժողովը շատ մեծ ուշադրութիւն դարձրեց բոլոր այն առաջարկութիւններին վրա, որոնք նպատակ ունեն կրթութիւնը տարածել հասարակարգի բոլոր մասերում: Կիրառելու էին զեկուրումները: Արդարացի կերպով նկատում էին զեկուրումները, որ ամբողջն ալ տեղ է կրթել այն միջոցներով, որ այժմ այնպիսի աշխուժութեամբ զործադրում են լուսաւոր երկրներում: Տիկին Ստեբուտ, ի միջի այլոց, առաջարկեց առանձին ուշադրութիւն դարձնել երաժշտութեան կրթական նշանակութեան վրա և պատմեց հետաքրքրական փաստեր, թէ ինչպէս նա հասել է շատ միութեամբ հետաքրքրելու, տարածելով գիւղական աղբիւրակութեան մէջ նոյն իսկ օպերա-յին երաժշտութիւնը:

Ժողովը առանձին նիստեր նուիրեց զարգացական թուանշանների խնդրին և եկաւ այն եզրակացութեան, որ թուանշաններին պէտք է տալ սահմանափակ նշանակութիւն և չը պէտք է ներառել պարտաւորական համարել, այլ թողնել մանկավարժական ժողովների բարեհայեցողութեան:

Ժողովի անդամները գտնելով, որ յարուցած խնդիրների քննութիւնը մեծապէս օգնեց նրանց աշխուժանալ, որոշեցին խնդրել որ թղթաւորվի կայացնել նոր համառուական ժողով Օդեսայում, 1899 թվին:

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԹՈՒՅ

Գեղեցիկների 31-ին Գաւառացի և գիւղացի ծնողներից նրանք, որոնք կամենում են իրանց որդեղ եթէ ոչ բարձրագոյն, գտնէ միջնակարգ կրթութիւն տալ, բաւականին դժուարութիւններ են հանդիպում: Նրանք ստիպված են թողնել իրանց գործը և ամառվայ արձակուրդների ժամանակ տանել իրանց որդեղ մեծ քաղաքներից մէկը և յանձնել նախապատրաստութեան համար՝ մի որ և է ուսուցչի՝ բաւական մեծ վարձատրութեամբ:

Բայց որքան դժուարութիւններ կը ստանան ծնողները, երբ իրանց քաղաքում ամառվայ արձակուրդների ժամանակ բացված լինեն նախապատրաստական դասընթացներ, նա մանաւանդ երբ դասընթացների կառավարիչը յանձն է առնում տանել աշակերտներին և ընդունել տալ նշանակեալ զարգացողներ: Այդպիսի դասընթացներ անցեալ ամառ Նախուր բաց է արել կիրառելուց զարգացի հիմնադիր Յ. Մելիք-Չահանեանը, ունեցել է բաւականաչափ աշակերտներ, որոնցից մի մասը ճիշդ, և համարեալ բոլոր այն աշակերտները, որոնք պատրաստվել են միջնակարգ զարգացողների համար, ընդունվել են համապատասխան դասարաններ:

Ժողովուրդը համակրանքով է խօսում այդ դասընթացների մասին և մեր լսածների վրա հիմնվելով խորհուրդ ենք տալիս Մելիք-Չահանեանին բնաւ այդպիսի դասընթացներ և այս ամառ, որով մեծ ծառայութիւն մատուցած կը լինի թէ կրթական գործին և թէ տեղացի աղբիւրակութեանը:

Ա. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՎԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գունավոր 3-ին ինչպէս անցեալ տարիները, այս տարի էլ մեր հասարակութիւնը նոր տարուն դիմաւորեց ընդհանուր պարահանդէսով: Նախաձեռնութիւնը, ինչպէս և մուտքը պատկանում է Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղին: Չուտ արդիւնք մնացել է 162 բուրդ:

Պարահանդէսը լոյս զօրաբանսէր բնաւորութիւն ունէր, զբաղան մասը բոլորովին բացակայում էր. ի նկատի չէին առնված նաև ընթացիկ պատմական կենսից կենդանի պատկերները, որոնք թէ կրթիչ աղբիւրութիւն ունեն և թէ մեծ հետաքրքրութիւն կը պատճառէին հանդիսականներին: Խղթախաղ, պար, առատ բուսեղ, կրկնակի ընթերցանք—սրանք էին երկոյթի հետաքրքրի կողմերը:

Հանդէսին երգում էր քառաձայն երգեցիկ խումբը, որին մասնակցում էին ուսուցիչներ, երիտասարդներ, օրիորդներ և մի վարժուհի: Այդ էր պարահանդէսին քիչ թէ շատ լուրջ բնաւորութիւն տալով: Խմբի առաջնորդում էր ուսուցիչ Տօնականեան: Նոյն խումբը, յիշեալ պարոնի առաջնորդութեամբ, պատրաստուում է ծննդեան ճրագայտոյն քառաձայն երգելու:

Ի զեպ, կարա-Մուրզայի մեր քաղաքը այցելելուց յետոյ սովորութիւն է մտել պատարագին նրա քառաձայն եղանակով երգելը. բայց, զբժքաղաքար, այդ տեղի է ունենում տարվայ մէջ մէկ երկու անգամ միայն: Մեր կարծիքով, կարելի էր նոյն քառաձայնով երգել եթէ ոչ ամեն կիրակի, գոնէ գլխաւոր տօներին, եթէ Տօնականեանը աշխատէր այդ մասին խմբի հանգիստը ձեռք բերել, որ այնքան էլ դժուար չէ: Այդ կը լինէր մեր գաւառական քաղաքների բացառիկ երևոյթներից մէկը, որը թէ ցանկալի և թէ գովելի է:

Գր. Տէր-Պող.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Մօսկվա, Գեղեցիկների 7-ին Ամեն տեղ կան օրաթերթեր, որոնք հասարակութեան որոշ մասն արտահայտութեան վերաբերմամբ կատարում են ճիշդ նոյն դերը, ինչ դեր կատարում են մեծ քաղաքներում կոյուղիները (КЛОУБЫ): Ինչպէս բոլոր աղտոտութիւնները հոսում թափվում են կոյուղիների մէջ, այնպէս և հասարակութեան որոշ մասն բոլոր եւամուլ և աղտոտ ձգտումների, անասնական բնազդութեան և ստոր ու վնասակար արամադրութիւնների թարգման են հանդիսանում որոշ տեսակի թերթեր:

Այդ դերն են կատարում ուսաց մէջ «Московскія Вѣдомости» և «Новое Время» լրագրիւնները: Թիֆլիսում ևս գոյութիւն ունի այդպիսի մի կոյուղի—լրագիր, որի վերջին համարներից մէկի մէջ գեղեցիկ է են Մ. Բ.-ի հոգեւոր արտաթորած աղտոտութիւնները:

Վերջին երեք տարվայ ընթացքում իմ թղթակցութիւններն են թողնել իրանց գործը և ամառվայ արձակուրդների ժամանակ տանել իրանց որդեղ մեծ քաղաքներից մէկը և յանձնել նախապատրաստութեան համար՝ մի որ և է ուսուցչի՝ բաւական մեծ վարձատրութեամբ:

Բայց որքան դժուարութիւններ կը ստանան ծնողները, երբ իրանց քաղաքում ամառվայ արձակուրդների ժամանակ բացված լինեն նախապատրաստական դասընթացներ, նա մանաւանդ երբ դասընթացների կառավարիչը յանձն է առնում տանել աշակերտներին և ընդունել տալ նշանակեալ զարգացողներ: Այդպիսի դասընթացներ անցեալ ամառ Նախուր բաց է արել կիրառելուց զարգացի հիմնադիր Յ. Մելիք-Չահանեանը, ունեցել է բաւականաչափ աշակերտներ, որոնցից մի մասը ճիշդ, և համարեալ բոլոր այն աշակերտները, որոնք պատրաստվել են միջնակարգ զարգացողների համար, ընդունվել են համապատասխան դասարաններ:

Ժողովուրդը համակրանքով է խօսում այդ դասընթացների մասին և մեր լսածների վրա հիմնվելով խորհուրդ ենք տալիս Մելիք-Չահանեանին բնաւ այդպիսի դասընթացներ և այս ամառ, որով մեծ ծառայութիւն մատուցած կը լինի թէ կրթական գործին և թէ տեղացի աղբիւրակութեանը:

Ա. Մ.

Գունավոր 3-ին ինչպէս անցեալ տարիները, այս տարի էլ մեր հասարակութիւնը նոր տարուն դիմաւորեց ընդհանուր պարահանդէսով: Նախաձեռնութիւնը, ինչպէս և մուտքը պատկանում է Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղին: Չուտ արդիւնք մնացել է 162 բուրդ:

Պարահանդէսը լոյս զօրաբանսէր բնաւորութիւն ունէր, զբաղան մասը բոլորովին բացակայում էր. ի նկատի չէին առնված նաև ընթացիկ պատմական կենսից կենդանի պատկերները, որոնք թէ կրթիչ աղբիւրութիւն ունեն և թէ մեծ հետաքրքրութիւն կը պատճառէին հանդիսականներին: Խղթախաղ, պար, առատ բուսեղ, կրկնակի ընթերցանք—սրանք էին երկոյթի հետաքրքրի կողմերը:

Հանդէսին երգում էր քառաձայն երգեցիկ խումբը, որին մասնակցում էին ուսուցիչներ, երիտասարդներ, օրիորդներ և մի վարժուհի: Այդ էր պարահանդէսին քիչ թէ շատ լուրջ բնաւորութիւն տալով: Խմբի առաջնորդում էր ուսուցիչ Տօնականեան: Նոյն խումբը, յիշեալ պարոնի առաջնորդութեամբ, պատրաստուում է ծննդեան ճրագայտոյն քառաձայն երգելու:

Ի զեպ, կարա-Մուրզայի մեր քաղաքը այցելելուց յետոյ սովորութիւն է մտել պատարագին նրա քառաձայն եղանակով երգելը. բայց, զբժքաղաքար, այդ տեղի է ունենում տարվայ մէջ մէկ երկու անգամ միայն: Մեր կարծիքով, կարելի էր նոյն քառաձայնով երգել եթէ ոչ ամեն կիրակի, գոնէ գլխաւոր տօներին, եթէ Տօնականեանը աշխատէր այդ մասին խմբի հանգիստը ձեռք բերել, որ այնքան էլ դժուար չէ: Այդ կը լինէր մեր գաւառական քաղաքների բացառիկ երևոյթներից մէկը, որը թէ ցանկալի և թէ գովելի է:

Գր. Տէր-Պող.

ԿՈՒՆԻ ՓՈՂՈՎ

Ազգեր և պետութիւններ այժմ յաճախ կըռոււն են միմեանց հետ ոչ թէ զենքով և վառ-գուռով, այլ փողով և նիւթական հարստութիւնով: Այն փողով ընդհարումը, որ տեղի ունեցաւ Նո-րերա Ամերիկայի և Անգլիայի մէջ, մեծ վնասներ պատճառեց Ամերիկայի ֆինանսական աշխարհին, առաջ բերելով անանկութիւններ և գործա-րանքների դադարում: Հարկը միլիոնից աւելի են հաշվում ստացած վնասը: Միացեալ Նահանգնե-րի հանրապետութիւնը իր կողմից կամենա-լով վնասել Անգլիային՝ բարձրացրեց բրդի և չի-նոթիւնների համար պահանջով նիւթերի մաք-ւոր 60 տոկոս, հացի և տաւարի մաքւոր 25% և առհասարակ միւս ներմուծվող առարկաների հա-մար 15%:

Ուրեմն, եթէ չէ կարելի, կամ դեռ չեն պատ-րաստված մարդիկ միմեանց դէմ զուրա գալու-զէնքով, նրանք միմեանց խեղդում են դրամով, ֆինանսական ճնշումներով, նիւթական հարուած-ներով:

Ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ այժմ ազգերի մէջ յարաբերութիւնները սահ-մանափակ չեն, ինչպէս չեն զարբերում, ազգերը կղզիացած չեն ապրում, այլ ընդհակառակը նը-րանք աւելի ու աւելի մեծացնում են իրանց յարաբերութիւնները, նկատելով հաղորդակցու-թիւնը իբրև ներկայ առաջնորդութեան ամենա-մեծ պայմաններից մէկը: Այդ պատճառով աշ-խարհիս մի որ և է ծաղրում տեղի ունեցած մեծ ֆինանսական փոփոխութիւնը անմիջապէս աղ-ղում է և բոլոր պետութիւնների վրա: Ամերի-կայի մաքրային կոնի, օրինակ, առանց ազդե-ցութեան չէ մնում նոյն իսկ այնպիսի մի հեռա-ւոր անկիւնի վրա, ինչպէս մեր կողման է: Մեր բարբոք մեծ քանակութեամբ գնում է Ամերիկա, ուր նա գործ է ածվում գործարաններում ա-մուր, թէն ոչ նուրբ մասնուղ պատրաստելու հա-մար:

Նոյն իսկ մեր հարևան թիւրքիայում, ճիշդ է, պատերազմ չկաւ, զինուորական մեծ ծախսեր տեղի չունեցան, սակայն ֆինանսական վիճակը այնպէս վատթարացաւ, որ շատ տարիներ են հարկաւոր և այն բացառիկ կերպով նպաստաւոր տարիներ, որպէս զի բաշքայած դրովիւնը վե-րականգնվի: Հիւսիսայինների զեկուցումները ցոյց են տալիս, որ վաճառականութիւնը երկրի մէջ, բացի Զմիւռնիայի յիշմանց, ամեն տեղ կանգ է առել: Նա մանաւանդ այդ զգալի է ներկայումս Անգորա (Ենիկիւրիս) քաղաքի յիշմանց, ուր այժմ մաղի մեծ արդիւնաբերութիւն կայ և ամեն տա-րի այս ժամանակ միայն են վաճառականներ և փող բաժանում այժմեաներին և հողիւններին: Տնտեսական ազդեցութիւնները և ճին ժամա-նակները ունեցել են նշանակութիւն պետութիւն-ների կեանքի և յարաբերութիւնների մէջ, բայց նրանք առաջ չունէին այն մեծ և վճռող նշանա-կութիւնը, ինչ որ ունեն այժմ:

ՄԵՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՐԻՉ, 10 յունվարի: Ֆլոյեթ թաղումը քաղա-քացիական էր, առանց պաշտօնական բնաւորու-թեան: Բազմաթիւ են պաւսերը: Հասարակու-թեան ահագին բազմութիւն է ներկայ: Գերեզ-մանաւանդ մի քանի ճառեր արտասանեցին Ռուսթու, Պրանկարէ և Բէրանդէ:

Մէն-Դէնիում, ձուլարանում, ուր պատրաստ-վում են Գօշկիսի թնդանութիւնները, հրդեհ ընկաւ: Ֆրիթիթիւրմի, 10 յունվարի: Իշխան Բիս-մարկի ծանր հիւանդութեան մասին տարածված լուրերը անհիմն են:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 10 յունվարի: Բ. Գուռը կամենում է պետութիւնների համաձայնութիւն առնել՝ սպիւրտի, պապիւրտի թղթի, լուցկիների և խա-ղաթղթի մենապաճառութեան համար:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 10 յունվարի: Սկսել են արձակել զէնքի կանչված պահուստի զօրքի 35 բաժախտե-ներ: Մնում են դեռ ևս 128 բաժախտեներ:

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունվարի: Պրինց Բատտէնբերգ վախճանվեց յունվարի 8-ին «Blondel» կրէյսերի վրա:

Հէլսինքի-Ֆորս, 11 յունվարի: Նոյա Մեծու-թիւնների արդարան թագաւորութեանը ներկայ լինելու համար Մոսկվայում նշանակված են՝ ֆինլանդական զենեղաւորահանգապետը, Ֆինլան-դիայի միւսիստոստատ-սեկրետարը, նրա օգնա-կանը, Պայմէն և Տուրքեր սենատորները, Հէլ-սինքի-Ֆորսի համալսարանի ընկաւորը, չորս դասա-

կարգային ներկայացուցիչներ և գեներալ Բա-դայ:

ՊԱՐԻՉ, 11 յունվարի: «Figaro» հաղորդում է, որ Վիլհէլմ կայսրը պատրաստվում է դալ հարա-ւային Ֆրանսիա:

ԼՕՆԴՕՆ, 11 յունվարի: Բրադլիիայի կառա-վարութիւնը սնդում է, որ անպայաջ հեռանան անգլիացիները Տրինիդադ կղզուց:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆՔԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԵԱՍ ԱՐՓՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷԺԱՆԱԳԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒՄ
Էժան գնով վաճառվում են արտասահ-մանեան պատկերներ, շուրջհաւորական տոմ-սեր, կոմիկոսի նշաններ և զարդեր:
(№ 1)

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է բոլոր գրա-վաճառանոցներում

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆՅԻ
ԵՐԿՈՒԹՈՒՄԲ
աշխատութիւնը, երկրորդ տպագրութիւն:
Գնորդներ կարող են գինը հեղինակի այրիի հասցէով, Тифлисе, 5-ый Угосток, Оминая ул. № 15, г-нъ Арапатынъ. (№ 4) 2—5

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆԻ
(Կուկիս, Վարձուցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՌՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբու-ժութեան, սիֆիլիս և վիւնեռական հիւանդու-թիւնների:

Գ. Գ. ԶԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներքային:

Կ. Կ. ԴՈՒՆԱՅԵՎԱՆ—10—11 ժ. կանանց և երեխ.:

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻԻ—12—1 ժ. ականջի, կո-կորդի, թիթի և կրծքի ճ. երկու-չարթի, չորեքչար-թի և ուրբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին, երե-կայի և ներքային ճ. երեքչարթի, հինգչարթի և չարաթ:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—11/2 ժ. ներքին և երե-կայի ճ.

ԵՐԵԿՈՒՆԵՐԸ՝
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻԻ—5—6 ժ. երեքչ. հինգչ. և չա-րաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երկու-չարթի, չորեքչարթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, մէզի և սեռական օրգանների ճ. ներքին և մարթի ճ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ քիմիական և խոշորացուցական հետազոտութիւններ է անում մէզի, խիւի, ա-րեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ: Համախորհրդի (Կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
ԲՅԱԿԱԿԵԱ ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱՐՈՒԺԱՐԱՆ

Մ. Գ. ՀԵԶՈՒԲԵԱՆԻ
(Գօշկիսի պրօսպեկտ, առև Անանովի, նոր թատրոնի դէմ)

Հիւանդներին ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ առա-ւտեան 9 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան: Բժշկում է առամները, պլուր և անուր և գնում է արհեստական առամներ:
(№ 133) 12—30

ՄԱՆՈՒՆԵՐԻՆ ՊԱՐԳԵՆ ԱՅՍ ՏՈՆԵՐԻՆ
Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւնը Լոյս է ընծայել

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԼՕՏՕ

Չորս լեզու՝ հայերէն, ռուսերէն, վրացերէն և ֆրանսերէն: Վաճառվում է ընկերութեան գրա-սենեակում և բոլոր գրաւաճառանոցներում:
Գինն է 1 ր. 20 կօպէկ:
4—5

ԴՕԿՏՐ ՎԱՀԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը յայտնէ իրան զինող հիւանդներին, թէ առաջիկայ սեպտեմբերից սկսեալ կը վերա-հաստատվի Վիէննա և իր հասցէն հետե-ւեալն է.

Dr. WAHE MINASSIAN
Operator an der Klinik des Professor Chro-
bak. VIII. Schlösselgasse 10.
OESTERREICH WIEN

VIII SUPP.

ՄՈՒՐՁ

VIII SUPP.

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ-ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳՐԻ
ԲԱՃԱՆՈՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 1896 ԹԻ

ՄՈՒՐՁ՝ ամսագիրը 1896 թվականին կը հրատարակի նոյն ծրագրով և նոյն զիրքով, որպէս և նախկին եօթ տարիներում:

ՄՈՒՐՁ-ը, որպէս անցեալումն էր, նոյնպէս և ապագայում կը բովանդակի. 1) Յօդուներ մեր կեանքի հիմնական պայմանների մասին: 2) Վէպեր և պատմութեան ինքնուրոյն և թարգմանական: 3) Ուսանաւոր-բանաստեղծութիւններ, պոէմաներ, ինքնուրոյն և թարգմանական: 4) Նկարագրական-ճամբորդական: 5) Պատմական: 6) Գիտական հանրամատչելի յօդուներ: 7) Յօդուներ անտեսա-կան և սօցիալական ինդիւիդների մասին: 8) Գրական քննադատութիւն: 9) Գրականութիւն նոր լոյս տեսած գրքերի մասին: 10) Ժամանակակից Տեսութիւն: Յօդուներ հայկական կեանքի ընթացիկ ինդիւիդների մասին: 11) Գաղափարական նամակներ: 12) Թատրոնական ջրոյիկ և քննութիւն-ներ: 13) Թղթակցութիւններ Ռուսաստանից և Արտասահմանից: 14) Կարեւորագոյն լուրեր ամ-ուսայ երկրներից: 15) Տեղեկատուներ և յայտարարութիւններ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ կը շարունակի «Մուրճ»-ում նաև 1896 թվականին առանձին ուշադրու-թեան արժանի այն ձևով, ինչպէս արդէն յայտնի է 1895 թվականի բաժանորդներին: «Մուրճ»-ի ՎԻՊԱԿԱՆ բաժինը ներկայումս աւելի քան երբ և իցէ ապահովված է յստակ աշխատակիցներով: «Մուրճ»-ի ռեդակցիւնը կը մնայ նոյնը ինչ միշտ եղել է՝ յառաջդիմական քննադատական: «Մուրճ»-ը ունի աշխատակիցներ և բիւրոյի մի ստուար խումբ, որը կողմնակի է ամսագրի եօթնա-մեայ կեանքով և որով ապահովվում են ամսագրի կարեւորագոյն բաժինները: Աշխատակիցների կազմը լրացվում է նորերով, որոնց նպատակները երբեք չեն պակասել «Մուրճ»-ին: «Մուրճ»-ի 7 տարեկան իւր խմբի լիակատար ցանկը ապագրվելու է առանձին բրոյուրով:

ԲԱՃԱՆՈՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ: «Մուրճ»-ի տարեկան բաժանորդագիրն է 10 ռուբլի: Ուսուցիչները և ուսանողները վճարում են զիջումով՝ 8 ռուբլի, արհեստագործները և բանուորները 7 ռուբլի: ՎճԱՐ կարելի է հասուցանել նաև մաս-մաս՝ 3 ռուբլի սկզբում, 3 ռ. ևս մինչև մար-տի 1-ը, մնացածը մինչև յունիսի վերջը:

ԲՈՒՈՐ 7 տարիների «Մուրճ»-ը 14 հատորով կազմած վաճառվում է 50 ռուբլով, իսկ առանձին-առանձին՝ որոշ գներով՝ համաձայն առանձին յայտարարութեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ընդունվում են ամբողջ տարով՝ տողը 1 ռ., կէս տարով՝ տողը 75 կօպէկ: Ամբողջ երեսը՝ ըստ համաձայնութեան: Դիմել խմբագրատունը—Тифлисе, въ редакцію «Мурчъ»: Արտասահմանից—Tiflis. Rédaction «MOURTCH»:

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1896 ГОДЪ
на ежедневную политическо-общественно-литературную газету

„ЧЕРНОМОРСКИЙ ВѢСТНИКЪ“
(ВТОРОЙ ГОДЪ ИЗДАНІЯ)

Органъ Черноморья и Закавказья «Черноморскій Вѣстникъ»—первал и единственная на всемъ обширномъ восточномъ побережьи Чернаго моря газета—выходитъ ежедневно, за исклю-чениемъ послѣдпраздничныхъ дней, по полной программѣ столичныхъ политическо-общественныхъ ежедневныхъ изданій.

Подписная цѣна: на годъ—для городскихъ подписчиковъ, съ доставкой, 6 руб.,—для ино-городныхъ, съ пересылкой, 7 руб.,—за границу 13 руб.; на полгода—для городскихъ 4 руб., для иногородныхъ 5 руб., за границу 9 руб.; на одинъ мѣсяцъ—для городскихъ 1 руб., для иногородныхъ 1 руб. 20 коп. Разсрочка платежа—по соглашенію съ конторой изданія.

Тарифъ объявленій: на 4-й страницѣ, за мѣсто, занимаемое строкою петита, съ мѣстныхъ объявленій—8 коп., съ иногородныхъ—10 коп.; на 1-й страницѣ—двое. При многократныхъ объявленіяхъ—скидка.

Объявленія изъ за-границы и Россійской Имперіи, за исключеніемъ Кавказа, Закавказья и Закаспійской области, принимаются исключительно въ Центральной конторѣ объявленій тогоаго дома Л. и Э. Метцле и К^о, въ Москвѣ (Мясницкая, домъ Сытова) и въ Петербургѣ (Большая Морская 11).

Городскіе и иногородные подписчики благоволятъ адресоваться непосред-ственно въ КОНТОРУ „ЧЕРНОМОРСКАГО ВѢСТНИКА“, БАТУМЪ.
2—5 Редакторъ-Издатель Г. А. Пальме

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1896 ГОДЪ

на ежедневную, политическую, литературную, научную, общественную и коммерческую газету

„ОДЕССКІЯ НОВОСТИ“

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Всѣхъ доставки: На 1 мѣсяцъ—90 к., на 3 м.—2 р. 50 к., на 6 м.—4 р. 50 к., на годъ—8 р. Съ доставкой: на 1 мѣсяцъ—1 р., на 3 м.—2 р. 75 к., на 6 м.—5 р., на годъ—9 р. Съ пересылкою въ другіе города: На 1 мѣс.—1 р. 10 к., на 3 мѣс.—3 р., на 6 мѣс.—5 р. 50 к., на годъ—10 р.

За границу доплачивается къ подписной цѣнѣ 60 коп. въ мѣсяцъ. Для годовыхъ подпис-чиковъ допускается разсрочка во взносѣ подписной платы для иногородныхъ: при подпискѣ 5 руб. и до начала второго полугодія 5 руб.; для городскихъ—при подпискѣ 5 руб. и до начала второго полугодія 4 руб.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: Въ Одессѣ: Въ Главной Конторѣ, на углу Римельской и Греческой, въ домѣ № 10/24.
2—3 Редакторъ-Издатель А. П. Старковъ

ԿՐԱԿԻ ԴԷՄ ՓՈՒՍԿԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԹԻՓԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապահովագրում է ամեն տեսակ շինութիւններ Թիֆլիս քաղաքի մէջ

ՏԵԼԷՖՕՆ № 288

Վարչութիւնը գտնվում է քաղաքային տանը, Երևանեան հրապարակի վրա, և բաց է առաւտեան 9 ժամից մինչև 2 1/2-ը կէս օրից յետոյ:

Մուտքը վճարվում է ըստ փողոցից, քաղաքային դուռնի պողէզով:
(№ 90) (հ.) 19—20

1895 թ. նոյեմբերի 10-ից ստացվել է ՊԱՍՏԵՐԻ ՄԻՍԵՍՈՎ պատրաստած

ԲՐՈՒՍԱՅԻ ԲՕԺՕԺԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՍԱԿԻ ՍԵՐՄԸ

որ արդէն անցեալ տարիներից յայտնի է կողմնում և Պարսկաստանում իր յատկու-թիւններով, և առաւած առատ բերքով, յիշուցի: Ֆինկայից:

Յանկայիցները կարող են պահանջել Թիֆլիսի Շերափապահութեան կայարանում՝ ընկելուց յետոյ:

Գնել ցանկացողները կարող են զիմել ԲԱԹՈՒՄ, ԹԻՓԼԻՍ, ԲԱԳՈՒ, ԵՂԷՐ ՄԱՅԱԿԱՆ-ՆԵԱՆՅԵՐԻՆ, իսկ ՆՈՒԻԻ՝ Աղա Մուսայ Մահմեդովին:
Այս հասցէով. Брат. МНАЦАКАНЯНЦЪ, БАТУМЪ կամ ТИФЛИСЪ կամ БАКУ.
(№ 138) (հ. յ.) 13—24

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 12 Января 1896 г.